

Fremmedlegion for verdenssamfunnet

WERNER CHRISTIE

Militære FN-innsatser for freden svikter på grunn av språkproblemer, manglende samtrening og tilfeldig rekruttering og uklarthet om hvem som egentlig har kommandoen: soldatens egne nasjonale myndigheter, eller FN? Må verdensorganisasjonen få sine egne styrker, der Sikkerhetsrådet gjennom generalsekretæren har full kommando? Kronikkforfatteren er tidligere generalmajor i Flyvåpnet og har vært utenlandssjef for Norges Røde Kors.

FN har Sikkerhetsrådet gjennom generalsekretæren den overordnede ledelse av FN-styrkene. Styrkenes tradisjonelle rolle har vært fredsbevarende, de skal overvåke at avtalen mellom to parter overholdes og rapportere avtalebrudd. Fredsbevarende styrker er ikke forutsatt å brukes i kamp, deres våpen er derfor lette og bare beregnet på selvforsvar. Fredsskapende og fredsopprettende styrker, derimot, skal om nødvendig bruke militær makt, hvilket krever helt andre forberedelser og helt andre våpen. Når FN-styrkene skal kunne sette makt bak ord, må rekruttering, trening, øvingsopplegg og struktur bli annerledes enn i dag. – Våpenbruk er en alvorlig sak enten man er foran eller bak våpenet. Militær innsats forutsetter klare mål, uomtvistelige kommandolinjer, fast ledelse og disiplin – kort sagt militær fagkunnskap; men nettopp det er mangelfullt i FN.

85 000 soldater bruker i dag FNs blå hjelm. I FNs hovedkvarter sitter det 35 mennesker, hvorav 8 er offiserer, som utgjør «FNs overkommando». Selv om en rekke avgjørelser er delegert til regionale sjef, er dette en mikroskopisk ledelse for å styre dagens FN-styrke, som trolig blir 100 000 før året er omme. Det trengs en helt annen vektlegging av de militære aspekter. Moderne presisjonsvåpen og annen høyteknologi kan ikke styres av amatører, det så vi alle på våre hjemlige TV-skjermer under Gulfkrigen. Når tapene i Gulfen var så små – også på irakisk side – var det fordi kamphandlingene ble profesjonelt gjennomført.

Militære spørsmål er ikke populære og møtes ofte med følelsesladet motstand fra velmenende fredsapostler. De nye våpen er kalt «kirurgiske», og for å fortsette sammenligningen så håper jeg inderlig at kirurgen har en skarp skalpell og ellers velger sine operasjons-

instrumenter med omhu. Militære operasjoner uten militær fagkunnskap er som å drive helsepolitikk uten å interessere seg for de problemer leger og helsepersonell står overfor.

Krig og FN-aksjoner er politiske handlinger. Når politikerne – både i FN og Norge – i dag velger våpen som et utenrikspolitisk instrument, må de også ha en klar forståelse av hvordan og når våpnene bør settes inn. Krig eller maktbruk spenner i dag fra infiltrasjon, terroraksjoner, etniske og religiøse konflikter og varm krig til kjernefysisk ragnarokk. Krig er ikke lenger sort/hvitt, men en serie gråtoner, og mottiltakene må avpasses etter situasjonen. Politikerne kan ikke lenger skyve de militære spørsmål fra seg. De må være med på å bestemme det verkøyet som skal brukes og påse at det er egnet til formålet. Offiserene på sin side må ha en klar forståelse av den politiske målsetning. Det hele må bli en syntese av det som er politisk ønskelig og militært mulig. Denne prosessen gjennomføres ikke i dagens FN.

” Uforsvarlig å sende slike styrker i kamp ”

Restore Hope – «Gjenreis håpet» – het den første innsats av det amerikanske marinekorps i Somalia. Målsetningen var å beskytte hjelpesendingene og å skape så mye håp og tillit at de forskjellige fraksjoner kunne begynne å snakke sammen. Man la ikke listen høyere til å begynne med. Når så Boutros-Ghali senere ville ha somalierne avvæpnet, er dette noe helt annet. Det kunne føre til våpenbruk fra gjenstridige fraksjoner, og det har vi dessverre fått. Nå skal Aidid og hans folk få beholde våpnene – amerikanerne har blåst retrett. Men både FNs og USAs renommé har vært skadelidende fordi målsetningen ikke var klar.

Siden FN ikke har egne styrker, må de (som i Gulfkrigen og Somalia) henvende seg til «kontraktører», vanligvis er disse USA eller NATO. USA er ikke begeistret over rollen som verdenspoliti, den er dyr og utaknemlig. NATO, som ble opprettet for å beskytte Vest-Europa mot kommunismen, må omformes for alliansen kan fylle rollen som verdenspoliti. FN er dermed ofte henvisning til å sette styrkene opp ad hoc. Slik ble ofte de fredsbevarende styrkene samlet. Men språkproblemer, manglende samtrening samt rask og tilfeldig rekruttering gjør det uforsvarlig å sende denslags styrker i kamp.

Større nasjonale enheter har også gitt problemer, slik som i Somalia. Her desaverte de italienske generallers FNs direktiver, og fulgte isteden retningslinjer fra sine italienske

HYER FOR SEG: De nasjonale enheter er belagt med restriksjoner og forbehold som gjør FNs kommandomyndighet helt fiktiv.

myndigheter. Italiensk befal og italienske soldater lønnes, forflyttes og forfremmes av italienske myndigheter, derfor var de mer lydhore overfor den nasjonale ledelse. FN-tjenesten var bare et intermesso for dem. Fra italiensk regjeringsside ble det understreket at spørsmålet om kommandomyndigheten over italienske styrker var et spørsmål om den italienske regjeringens suverenitet. Den italienske reaksjon er forståelig i dagens situasjon, men for Boutros-Ghali er den helt uakseptabel. De nasjonale enheter er til overmål på forhånd belagt med så mange restriksjoner og forbehold at FNs kommandomyndighet blir nærmest fiktiv.

” Kunne være på plass i tide ”

Må FN få sine egne styrker der Sikkerhetsrådet gjennom generalsekretæren har full kommando? Kanskje er løsningen en «FNs fremmedlegion» som er rekruttert, utdannet og øvet for FNs spesielle oppgaver? Ordningen måtte innebære at man enkeltvis lot seg verve for et antall år. Nøkkelpersonell måtte være i kontinuerlig tjeneste, men beredskapen ellers kunne tilpasses situasjonen. Gjennom en slik stående eller raskt mobiliserbar styrke kunne FN kanskje for én gangs skyld være på plass i tide.

Flernasjonale styrker er ikke noe nytt. Under den annen verdenskrig

hadde jeg en skvadron hvor avdelingens 24 flyvere kunne mønstre 10 forskjellige nasjonaliteter. Flyverne kom fra tyskokkuperte land og fra hele det britiske samveldet. Skvadronen var en meget effektiv og lykkeelig avdeling. Ansenittet, byråkrati og motsetningsforhold ble skrinlagt. Skvadronen var samlingspunktet i tjeneste og fritid, og det ble knyttet vennskapsbånd som varer den dag i dag. Kampen mot Nazi-Tyskland var naturligvis sementen som bandt oss sammen, men det internasjonale miljøet var også i seg selv en inspirerende plussfaktor.

«FNs fremmedlegion» måtte rekrutteres fra hele verden – også fra det tidligere Sovjetunionen, Øst-Europa og andre steder der forsvarer er omlagt eller sterkt redusert, finnes arbeidsledig personell med grundige militære kunnskaper. Noen vil her grasse og tenke på soldater av Rambo-typen; men det som trengs er forskjellige kategorier av mekanikere, elektronikere, logistikere etc. Det tar lang tid å utdanne slikt fagpersonell. Disse spesialister er i dag ofte i en identitetskris. Lenin og andre idoler har tapt sin glans, og de søker ny forankring. En rolle som verdenspoliti i fredens tjeneste er ikke noe dårlig tilbud til desillusjonerte eks-soldater – og de vil ikke være så kravstore når det gjelder godtgjørelser etc. som personell fra Vest-Europa. Alternativet for disse overtallige offiserer og menige er ofte svartebørs, smugling og annen lyskys virksomhet.

FNs fremmedlegion måtte i likhet med RAF-ordningen ha en fast

struktur. Man måtte få et eget disiplinærsystem, en egen logistikk-funksjon, en egen personelltjeneste som blant annet måtte gi personellet en internasjonal status i FN-tiden. Opplegget ville kreve stor innsats.

” Lettvinte løsninger kan være livsfarlige ”

Kamphandlinger er en alvorlig sak som krever grundige forberedelser, lettvinde løsninger kan bokstavelig talt være livsfarlige. Samarbeidet med Røde Kors og andre humanitære organisasjoner måtte få en bred plass i utdannelsen av FN-tropper. Grundig undervisning om etniske, religiøse og kulturelle forhold er også viktig.

I dag settes ofte enhetene opp med et minimum av forberedelser, samtidig er ansvarsfordelingen mellom FN og nasjonale myndigheter uklar. Konsekvensene avtagnes tydeligst når det røyner på. – Når vi i dag sender norske enheter, tar forsvarsministeren og norske myndigheter det politiske ansvar, et ansvar som kan være både tungt og problematisk hvis – eller når – menneskeliv går tapt. Tap i FNs fremmedlegion vil selvsagt også være høyst beklagelig, men at en idealist ofrer sitt liv for verdensfreden, har ingen nasjonale politiske konsekvenser. Dagens dualisme gjør at hverken Boutros-Ghali eller nasjonale, politiske myndigheter har full kontroll. I en overopphetet situasjon er dette uforsvarlig, foruten at FNs renommé blir skadelidende.

Tanken om egne FN-styrker er ikke ny, den ble fremmet av Trygve Lie da han var generalsekretær. Lie var forøvrig vel kjent med RAF-systemet. Sir Brian Urquhart har nylig igjen bragt saken på bane. Han har arbeidet i FN-sekretariatet med sikkerhetspolitiske spørsmål i tiden 1945–86, og betraktes som en av verdens fremste FN-eksperter.

Noen vil – helt korrekt – fremheve at FN er i store økonomiske vanskeligheter og dessuten underbemannet. Men FN må søke løsninger på de problemene som strømmer på, det er intet annet organ som kan ta vare på dem.

Å etablere FNs fremmedlegion er en stor og vanskelig oppgave. Det beste er trolig å begynne med en liten enhet. Som i RAF vil denne utvikle sin egen korpssand og dynamikk. Dette miljøet vil i seg selv skape grobunn for internasjonal forståelse. Samtidig vil de mange nye problemstillinger bli avtegnet klare, og dermed lettere finne sin organisatoriske løsning.

FNs renommé begynner å bli tynnslett, men det finnes intet alternativ til verdensorganisasjonen. – Det verste som kan hende er at FN mister sin oppslutning og troverdighet.